Timothy Snyder

NEMOCNÁ AMERIKA

Lekce o zdraví a svobodě

PASEKA / PROSTOR

Nemocná Amerika

Vyšlo také v tištěné verzi

Timothy Snyder

Nemocná Amerika – e-kniha
Copyright © Nakladatelství Paseka, 2020
Copyright © Prostor, 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

Paseka & Prostor

PŘELOŽILA JOHANA RINGELOVÁ

OUR MALADY
Copyright © 2020 by Timothy Snyder
All rights reserved.
First published in the United States by Crown,
an imprint of Random House, a division
of Penguin Random House LLC, New York.
Translation © Johana Ringelová, 2020

ISBN 978-80-7637-147-7 (Nakladatelství Paseka) tištěná kniha
ISBN 978-80-7260-469-2 (PROSTOR) tištěná kniha
ISBN 978-80-763-7190-3 ePub
ISBN 978-80-763-7192-7 Mobi
ISBN 978-80-763-7191-0 PDF

Nemocná Amerika

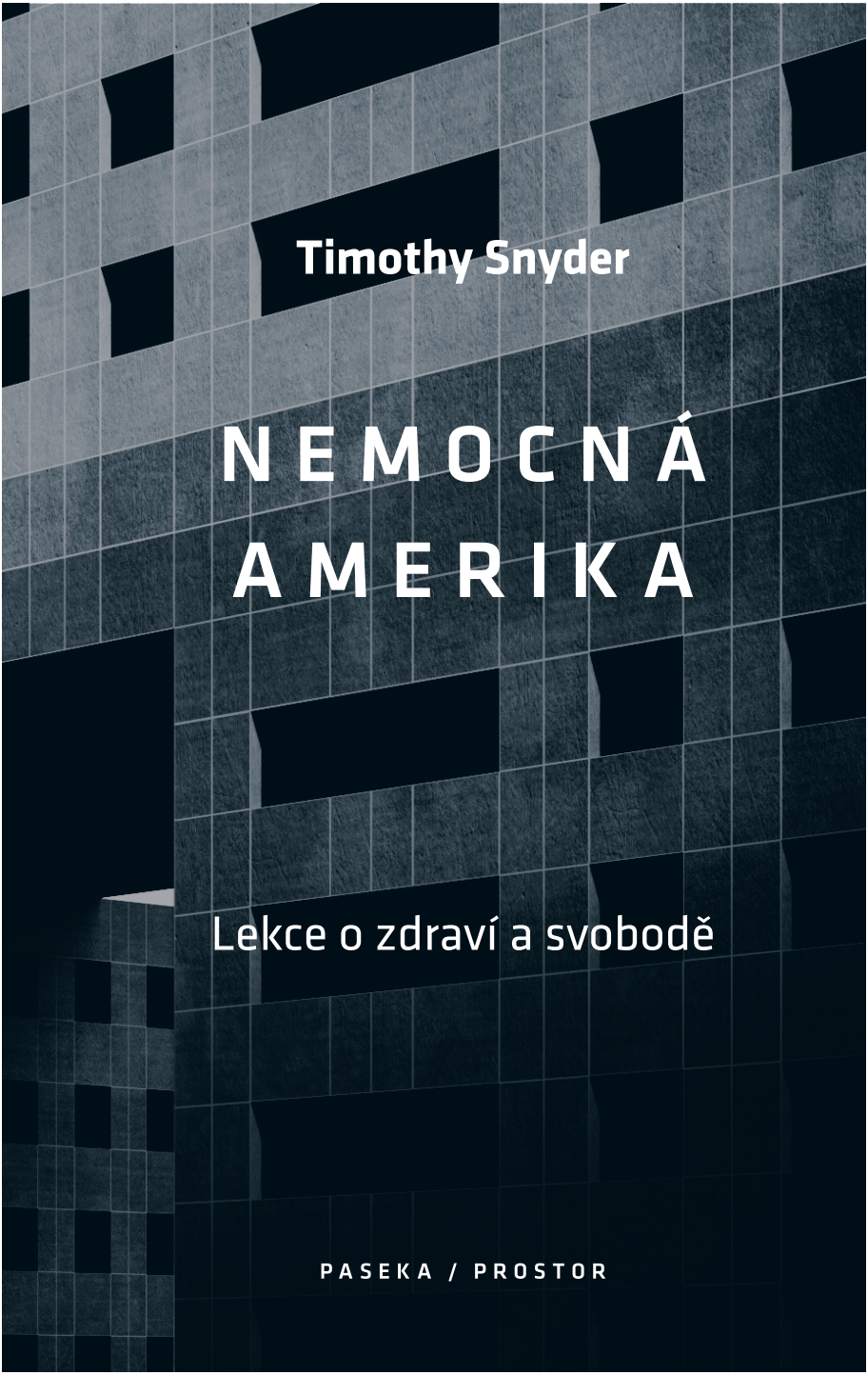

Timothy Snyder

NEMOCNÁ AMERIKA

Lekce o zdraví a svobodě

PASEKA / PROSTOR

Teď totiž vidíme jako v zrcadle, nejasně, ale potom tváří v tvář. Teď poznávám částečně, ale potom poznám plně, tak jako Bůh zná mě.

První list Korintským 13,12

Prolog: Samota a solidarita 10

Úvod: Naše choroba 20

Lekce první: Zdravotní péče je lidské právo 28

Lekce druhá: Obroda začíná u dětí 68

Lekce třetí: Pravda nás osvobodí 88

Lekce čtvrtá: Lékaři by se měli postavit do čela 20

Závěr: Naše uzdravení 146

Epilog 156

Poděkování 160

Poznámky 162

Ediční poznámka 182

Prolog

Samota a solidarita

Když mě o půlnoci přijímali na pohotovost, popsal jsem lékařům svůj stav výrazem *ochromenost*. Bolela mě hlava, brněly mě ruce a nohy, kašlal jsem a skoro se nemohl pohnout. Každou chvíli mnou proběhl třas. Den, jenž právě začal, 29. prosinec roku 2019, mohl být mým posledním. Na játrech jsem měl absces o velikosti baseballového míčku a infekce mi pronikla do krve. To jsem tehdy nevěděl, chápal jsem však, že je něco zásadně špatně. *Ochromenost*, jak je zjevné, znamená slabost a únavu, pocit, že nic nefunguje a nic se nedá změnit.

Ochromeni se cítíme, když onemocníme nějakou chorobou. Anglické protějšky *ochromenosti* a *choroby*, tedy *malaise* a *malady*, jsou léty prověřená slůvka z francouzštiny a latiny, používaná v angličtině stovky let – v době americké revoluce označovala jak nemoc, tak tyranii. Po bostonském masakru volali přední občané Bostonu po konci „národní a koloniální choroby“.[1] Otcové zakladatelé psali o ochromenosti a chorobě, když probírali zdraví své i zdraví republiky, již založili.

Tato kniha je o chorobě – ne mojí, přestože ta mi pomohla si ji uvědomit, ale o naší společné americké: „naší veřejné chorobě“, pokud si vypůjčím slova Jamese Madisona.[2] Naší chorobou jsou tělesné nemoci a politické zlo, jež je obklopuje. Jsme nemocní tak, že nás to stojí svobodu, a nesvobodní tak, že nás to stojí zdraví. Naše politika se až příliš zabývá prokletím bolesti a příliš málo požehnáními svobody.

Když jsem na konci minulého roku onemocněl, nad svobodou jsem právě uvažoval. Jako historik jsem strávil 20 let psaním o zvěrstvech 20. století, jako byly etnické čistky, nacistický holokaust či sovětský teror. Poslední dobou jsem přemýšlel a mluvil o tom, že historie představuje obranu proti tyranii v přítomnosti a zabezpečuje svobodu pro budoucnost. Při poslední příležitosti, kdy jsem byl schopen vystoupit před publikem, jsem přednášel o tom, jak se z Ameriky může stát svobodná země.[3] Toho večera jsem měl bolesti, odvedl jsem ale svoji práci a teprve pak jel do nemocnice. To, co následovalo, mi pomohlo o svobodě a Americe uvažovat do mnohem větší hloubky.

Když jsem 3. prosince roku 2019 stál v Mnichově za řečnickým pultem, měl jsem zánět slepého střeva. Němečtí lékaři onemocnění přehlédli.

Slepé střevo prasklo a infekce se dostala do jater. Tu zanedbali zase američtí doktoři. Tak jsem se, s bakteriemi proudícími v krevním oběhu a s myšlenkami stále se upínajícími ke svobodě, 29. prosince ocitl na pohotovosti ve městě New Haven v Connecticutu. V pěti nemocnicích jsem si pak přes tři měsíce, od prosince roku 2019 do března roku 2020, dělal poznámky a kreslil náčrtky. Když nedokázala mým tělem pohnout vůle či když mé tělo leželo napojené na infuze a hadičky, bylo jednoduché si uvědomit, že svoboda a zdraví spolu souvisejí.

Když listuji svými nemocničními deníky, potřísněnými fyziologickým roztokem, alkoholem i krví, všímám si, že části psané v New Havenu v posledních dnech roku 2019 se zabývají silnými emocemi, jež mě zachránily, když jsem stál blízko smrti. Zuřivý hněv a něžná empatie mě posilovaly a podněcovaly mě, abych začal o svobodě přemýšlet novým způsobem. První slova, jež jsem si v New Havenu zapsal, zněla „jenom zlost osamělá zlost“. Uprostřed smrtelné nemoci jsem nic necítil jasněji a silněji než hněv. Přicházel ke mně v oné nemocnici po nocích a zažehával ve mně pochodeň, jež rozptylovala druhy temnoty, které jsem předtím neznal.

Dne 29. prosince mi po 17 hodinách strávených na pohotovosti operovali játra. Když jsem 30. prosince v časných ranních hodinách ležel s trubičkami v rukou a v hrudi natažený na nemocniční posteli, nemohl jsem sevřít ruce v pěst, ale přesto jsem si představoval, že to dělám. Nedokázal jsem nadzvednout své tělo na posteli na předloktích, viděl jsem se však, jak to provádím. Byl jsem dalším z mnoha pacientů na dalším z mnoha nemocničních oddělení, další z mnoha sad selhávajících orgánů, další schránka plná infikované krve. Já se tak ovšem necítil. Cítil jsem se sám sebou, ale znehybněný a rozzuřený.

Onen hněv byl nádherně čistý, nezatížený jakýmkoli cílem. Nezlobil jsem se na Boha, tohle nebyla jeho chyba. Nerozčiloval jsem se na lékaře ani sestry, nedokonalé lidi v nedokonalém světě. Nebyl jsem naštvaný na chodce svobodně se pohybující po městě za mým pokojem plným zmuchlaných prostěradel a hadiček, ani na poslíčky třískající dveřmi, ani na troubící řidiče kamionů. Nezlobil jsem se na bakterie, které si vesele hodovaly na mé krvi. Můj hněv mířil k nicotě. Zuřil jsem proti světu, v němž neexistuji.

Zuřil jsem, tedy jsem byl. Hněv vrhl paprsek světla, jenž obnažil můj obrys. Do deníku jsem si zapsal poněkud tajemné „stínem osamocenosti

je jedinečnost“. Mé neurony se teprve začínaly zahřívat. Dalšího dne, 31. prosince, se hlava začala vzpamatovávat ze sepse a sedativ. Už jsem dokázal v kuse přemýšlet déle než pár vteřin. Má první rozsáhlejší myšlenka se týkala jedinečnosti. Nikdo nikdy nešel životem stejně jako já, nedělal úplně stejná rozhodnutí. Nikdo netrávil silvestr v přesně téže nepříjemné situaci, s úplně stejnými emocemi.

Přál jsem si, aby mě můj hněv vyvedl z postele a do dalšího roku. V duchu jsem viděl své mrtvé tělo, jeho rozklad. Předvídatelnost oné hniloby byla příšerná. Je stejná pro všechny, kteří kdy žili. Po čem jsem toužil já, byla nepředvídatelnost, má vlastní nepředvídatelnost a můj vlastní kontakt s nepředvídatelností druhých.

Po několik nocí představoval hněv můj život. Byl tady, byl teď a já z onoho „tady“ a „teď“ chtěl více. Prahnul jsem ve své posteli po pár dalších týdnech a po nich ještě po pár dalších, kdy nebudu vědět, co se stane s mým tělem a co se mi bude odehrávat v hlavě – ovšem budu vědět, že ona osoba, která cítí a přemýšlí, jsem já. Smrt by udusila můj smysl pro to, jak by věci mohly a měly být, pro to, co je možné a krásné. Jak jsem si zapsal do deníku, zuřil jsem právě proti *té nicotě*, „téhle konkrétní nicotě“.

Hněv mě pokaždé popadl jen na pár minut a přinesl mi teplo a světlo. Tělo jsem měl, navzdory horečce, většinou studené. Na silvestra jsem na své nemocniční posteli toužil po tom, aby vyšlo slunce, a chtěl jsem ho mít v pokoji. Chtěl jsem ho cítit na kůži. Po třech dnech zimnice jsem potřeboval více než své vlastní teplo, unikající tenkými přikrývkami, které se neustále zamotávaly kolem hadiček v hrudi a paži. Zimní východ slunce v Nové Anglii není přes bytelné okno nic extra – žil jsem prostřednictvím symbolů a tužeb.

Nechtěl jsem, aby ona pochodeň v mé mysli byla osamělým světlem. A nebyla. Přišli mě navštívit lidé. Má žena rozhrnula závěsy a vstoupil šedavý Nový rok. Když začaly přicházet další návštěvy, hádal jsem, jak budou u lůžka reagovat na mé bezmocné já, ale neuhádl jsem to. Vybavilo se mi, že někteří ze starých přátel, kteří za mnou přicházeli, věří, že pacienti, které někdo navštěvuje, dostávají lepší léčbu. Nepochybně mají pravdu – zdraví znamená být spolu, a to takhle i stokrát jinak.

Návštěva nám umožní být sami. Společné chvíle vzájemné podpory pomohou s návratem k poklidné samotě. Už jen svým příchodem vyvolali mí přátelé vzpomínky, řetězce asociací vedoucí do naší minulosti. Vzpomněl jsem si na

moment, kdy se se mnou jedna kamarádka podělila o onen pragmatický pohled na to, proč by se pacienti měli navštěvovat. Stalo se to před lety, kdy jsem já seděl u její postele v téže nemocnici, v níž jsem se teď léčil, a ona byla nemocná a těhotná. Myslel jsem na její děti, pak na ty svoje. Rodila se ve mně další emoce – něžná empatie.

Onen hněv představoval mé čiré já, mé přání být zvukem, ne ozvěnou, tvořit, ne živořit. Nebyl namířen proti ničemu kromě celého vesmíru a jeho zákonům nebytí. Jednu či dvě noci jsem mohl zářit vlastním světlem.

Přesto pomalu a jemně zasáhla druhá emoce, která mě vyživovala jiným způsobem – pocit, že život je skutečným životem pouze proto, že se netýká jen mě. Stejně jako hněv mě toto rozpoložení navštívilo, když jsem byl sám a nemohl pro sebe udělat skoro nic, když veškeré představy o pohybu vycházely z obrazů v mé hlavě. V této náladě jsem měl pocit, že se nacházím ve shluku s dalšími lidmi a valíme se časem. Když jsem se pokusil v deníku onen pocit popsat, použil jsem přirovnání k nerovnému plovoucímu dopravnímu prostředku. Vypadal trochu jako vor.

Takový vor se dá během času postavit ze všeho možného. Jeho součástí jsem byl já a stejně tak

i druzí – strkali jsme do sebe a plavili se po stejné vodě, někdy bez námahy, někdy proti útesům. Pokud by se má kláda propadla do hlubiny, vor by mohl ztratit směr nebo se převrhnout. Některé klády voru byly ode mě dál, jiné byly blíž. Vypočítával jsem si pro sebe způsoby, jakými jsou životy mých dětí svázané s mým vlastním. Nezáleželo na tom, že se liším, nýbrž na tom, že jsem *jejich*: *jejich otec*. Očekávaly mou přítomnost každým kousíčkem své existence. Ani na chvíli se mě nepřestaly dotýkat. Jejich klády byly po celou dobu svázané s tou mojí.

Představoval jsem si, co by se beze mě změnilo, počínaje denními drobnostmi zaznamenanými v mentálním diáři rodiče – fotbalový trénink, úkol z matematiky, předčítání. S bolestí jsem si uvědomil, že představa mého syna beze mě, mé dcery beze mě, je stejně reálná jako můj předchozí život s nimi. Před očima se mi odvíjela jejich budoucnost, v níž nejsem, a pak jsem ji navinul zpět.

Tato něžná empatie, ono nadnášející poznání, že můj život nepatří mně, mě doprovázela na cestě ze smrti. Onen pocit sdíleného života začínal u mých dětí, ale šířil se dál po nerovném souboru klád, které tvořily vor. Cákal jsem a plavil se vpřed se všemi, koho jsem znal a miloval, a kdybych teď odpadl, pocítili by to všichni. V tomto

rozpoložení jsem nezuřil, ale plul s ostatními, vzpomínal, uvažoval, soucítil.

Hněv mi pomohl spatřit sama sebe, pomohl mému tělu a mysli vzít na sebe po tom šoku určitou konkrétní podobu. Empatie mě zařadila mezi ostatní. V tomto rozpoložení nehrálo velkou roli, že jsem jedinečný. Důležité bylo, že existuji uvnitř druhých lidí, v jejich vzpomínkách a očekáváních, že jsem jim byl na jejich cestě životem oporou, bójí v rozbouřených vodách. Jelikož můj život nepatřil jen mně, ani má smrt nebyla jen mou smrtí. Když jsem dospěl sem, začal jsem zase zuřit. Tohle se nemůže stát.

Ona empatie, i když od hněvu úplně odlišná, pracovala společně s ním. Obě rozpoložení odhalovala nějakou pravdu, nějakou moji součást. Nestačila jen jedna z nich – potřeboval jsem obě. Abych se uzdravil, abych byl svobodný, potřeboval jsem pochodeň i vor, oheň i vodu, samotu i solidaritu. A domnívám se, že co platí pro mě, platí i pro ostatní.